

भारतातील मायक्रो अँड स्मॉल एंटरप्रायजेसना (एमएसईज) कर्ज देण्याबाबत धोरण

1. पार्श्वभूमी

जगभरामध्ये, आर्थिक विकासासाठीचे इंजिन म्हणून आणि न्यायसंगत वाढीस प्रोत्साहन देण्यासाठी मायक्रो स्मॉल अँड मिडियम एंटरप्रायजेस (एमएसएमईज) स्वीकारले गेले आहेत. या क्षेत्राचा प्रमुख फायदा म्हणजे कमी भांडवली खर्चामध्ये याची रोजगार क्षमता. एमएसएमई क्षेत्राची कामगार तीव्रता मोठ्या उद्योगांहून खूपच जास्त आहे. बहुतांश अर्थव्यवस्थांमध्ये एकूण उद्योगांमध्ये एमएसएमईचा 90% हून जास्त वाटा आहे आणि रोजगार वाढीचा सर्वोच्च दर निर्माण करण्याबाबत आणि औद्योगिक उत्पादन व निर्यातीमध्ये सिंहाचा वाटा उचलल्याचा सन्मान त्यांना दिला जातो. भारतामध्ये सुद्धा, देशाच्या एकूण औद्योगिक अर्थव्यवस्थेमध्ये एमएसएमई महत्वाची भूमिका बजावतात. अलीकडील वर्षात एकूण औद्योगिक क्षेत्राच्या तुलनेत एमएसएमई क्षेत्राने सातत्याने वाढीचा दर नोंदवला आहे. आपल्या चापल्य आणि उत्साहाने हे क्षेत्र अलीकडील अवघड आर्थिक परिस्थिती आणि मंदीमध्ये आपल्या कल्पकतेने टिकून राहिले आहे. उपलब्ध आकडेवारीनुसार (एमएसएमई क्षेत्राच्या 4थ्या जनगणनेनुसार), या क्षेत्रामध्ये 26.1 दशलक्ष उद्योगांमध्ये पसरलेला अंदाजे 59.7 दशलक्ष लोकांचा रोजगार आहे. मूल्याच्या बाबती असा अंदाज बांधला जातो की, एकूण उत्पादनापैकी सुमारे 45% एमएसएमई क्षेत्रात होते आणि देशाची एकूण 40% निर्यात या क्षेत्रातून होते.

2. भारतामध्ये एमएसई क्षेत्राला सेवा देण्यासाठी बँकेची संरचना

बँकेच्या सर्व शाखांचे बँकिंग सेवा कोठूनही देण्यासाठी जाळे विणलेले आहे. शाखेच्या जाळ्याला पर्यायी मार्गांचा सहयोग आहे जसे की:

- एटीएम्स
- इंटरनेट बँकिंग
- फोन बँकिंग
- सीएमएस (कॅश मॅनेजमेंट सर्व्हिसेस - रोकड व्यवस्थापन सेवा) इ.

ग्राहकांच्या दैनंदिन आवश्यकतांची पूर्तता करण्यासाठी सेवा देण्याकरिता बँकेने केंद्र स्थापन केले आहे. ग्राहकांच्या कर्जांच्या आवश्यकतांची पूर्तता करण्यासाठी संबंधित संबंध संघ हे शाखा/क्षेत्र/प्रादेशिक कार्यालयांमध्ये स्थित आहेत.

3. उत्पादने आणि सेवा

बँकेने एनएसआयसी बरोबर एका एमओयुवर स्वाक्षरी केलेली आहे आणि सूक्ष्म आणि लहान उद्योगांसाठी खेळते भांडवल उपलब्ध करून देण्यासाठी या संस्थेबरोबर काम करेल. एसआयडीबीआयद्वारे प्रारंभ केलेल्या क्रेडिट गॅरेंटी फंड ट्रस्ट स्कीम फॉर स्माल इंडस्ट्रीज (लघु उद्योगांसाठी पतकर्ज हमी निधी व्यापारी संघ योजना) (सीजीटीएसआय) कडे कर्ज देणारी सदस्य संस्था म्हणूनही नोंदणीकृत आहे, ज्यांच्याकडून सांपार्श्विक सुरक्षा (कोलॅटरल सिक्युरिटी) आणि/किंवा त्रयस्थ पक्ष हमीविना रु. 100 लाखांपर्यंतच्या सुविधांसाठी 75 % कसूरदार रक्कमेसाठी हमी छत्र प्रदान केले जाते.

एमएसईच्या सर्व व्यावसायिक आवश्यकतांसाठी संपूर्ण सहयोग प्रदान करण्याचे बँकेचे उद्दिष्ट्य आहे. एमएसईच्या ग्राहकांसाठी उपलब्ध असलेल्या उत्पादने आणि सेवांची सूचक यादी खाली दिली आहे.

	उत्पादने	वैशिष्ट्ये	विभाग
1	कॅश क्रेडिट/ओव्हरड्राफ्ट	<ul style="list-style-type: none"> खेळत्या भांडवलाची नियमित पूर्तता करण्यासाठी आकस्मिक/हंगामी / तात्कालिक गरजांमुळे खेळत्या भांडवलामध्ये होणाऱ्या तात्पुरत्या वाढीची पूर्तता करण्यासाठी. 	एमएसई
2	असुरक्षित पत सुविधा	व्यवसायाच्या विस्तार/खेळत्या भांडवलाची पूर्तता करण्यासाठी	एमएसई
3	सुरक्षित मुदत कर्ज/मालमत्तेवर ओडी	व्यवसायाच्या विस्तार /खेळत्या भांडवलाची पूर्तता करण्यासाठी	एमएसई
4	बिलामध्ये सूट	बिल्स संकलित करताना प्रत्यक्ष वसूली निधी प्रदान करणाऱ्या बिल्स/हुंडींना सूट देऊन अल्पकालीन वित्तपुरवठा आवश्यकता.	एमएसई
5	सीएमएस	प्राप्य व्यवस्थापन उपाय आणि देय व्यवस्थापन उपाय	एमएसई
6	मुदत कर्ज - राखीव पत सुविधा	व्यावसायिक उत्पादन लवकरात लवकर सुरु करण्यासाठी तसेच भांडवली गुंतवणुकीमध्ये कॅपेक्स उद्भवणाऱ्या आकस्मिक वाढीतील भांडवली खर्चासाठी निधी देण्याकरिता.	एमएसई
7	परदेशी व्यापार उत्पादने		
	- निर्यात आवेष्टन पत	कर्जदारास सुलभ करण्यासाठी	निर्यातदार

	- शिपमेंट नंतरची पत	खेळत्या भांडवलाची आवश्यकता	निर्यातदार
	- एलसी अंतर्गत बिलामध्ये सूट	अल्पकालीन वित्तपुरवठा आवश्यकतांची पूर्तता करण्यासाठी हुंडी वटवणे उपलब्ध आहे	निर्यातदार
	- भावी छत्र	परदेशी चलन जोखमीस मर्यादा घालण्यासाठी	आयातदार/ निर्यातदार
	- दस्तऐवज संकलन	दस्तऐवजांवर वेगवान प्रक्रियण, संबंधित बँकांकडे सातत्यपूर्ण पाठपुरावा, पत अहवालांची व्यवस्था.	आयातदार/ निर्यातदार
8	बिगर निधी सुविधा		
	- आभारपत्र	परदेशी आणि आंतर्देशीय व्यापार करण्यासाठी बँक एलसी विस्तारते	सर्व एमएसई
	- बँक हमी	कामगिरी, आगाऊ प्रदान, निविदा पैसे सुरक्षा ठेवीसाठी बँक हमी देते, ऑर्डर्स मिळविण्यासाठी, कच्चा माल इ. च्या खरेदीसाठी हमी देते. बँक विविध प्रकारच्या हमी जारी करते- कामगिरी, वित्तीय, बोली बंधपत्रे इ.	सर्व एमएसई

4. एमएसईना कर्ज देण्याची प्रक्रिया

a) अर्जाची प्रक्रिया

- तपाससूचीसह अर्ज मोफत दिले जातात. शुल्क/पूर्वप्रदान शुल्क आणि दरांबाबतची माहिती अर्जाच्या वेळी ग्राहकांना दिली जाईल.
- आलेल्या अर्जाच्या नक्कलेवर शाखा तारखेसह स्वीकृती देतील.
- कर्ज मंजूर झाले अथवा नाही तरी रु. 5 लाखांपर्यंत कोणतेही प्रक्रियण शुल्क लागू केले जाणार नाही.

b) मूल्यन प्रक्रिया

- कर्ज मूल्यनामध्ये ग्राहकाच्या प्रोफाईलचे मूल्यमापन करणे, व्यवसायाची व्यवहार्यता, कर्जदाराचा पूर्वीचा पत इतिहास आणि निधीचा अंतीम वापर याचा समावेश होतो.
- बँकेचे अधिकारी कर्जदाराच्या घरी / कार्यालयात / कारखान्याच्या आवारात भेट देतात.
- व्यवस्थापन, व्यवसायाच्या आवश्यकता, व्यवसायाची भविष्यातील क्षमता आणि कर्जदाराची कर्जाची अचूक आवश्यकता अधिकारी समजावून घेतात.
- कर्जदार अस्तित्वाच्या वित्तीय आरोग्याचा दर्जा ठरविण्यासाठी तपशीलवार प्रमाण/ताळेबंद विश्लेषणही केले जाते.

रु. 5 लाखांपर्यंत सूक्ष्म आणि लघु उद्योगांसाठीच्या सर्व कर्जांच्या अर्जावर 2 आठवड्यांत पत निर्णय घेतला जाईल, रु. 5 लाख ते रु. 25 लाखांपर्यंतच्या पत मर्यादेसाठी 3 आठवड्यांत निर्णय घेतला जाईल; आणि रु. 25 लाखांच्या वरील पत मर्यादेसाठी अर्ज मिळाल्यानंतर 6 आठवड्यांत निर्णय घेतला जाईल, जर तुमचा अर्ज सर्वप्रकारे पूर्ण असेल आणि दिलेल्या 'तपास सूची' नुसार सर्व दस्तऐवज जोडलेले असतील तर.

येस बँकेने विशिष्ट बँक अधिकारी नेमलेले आहेत जे अर्ज भरण्यापासून ते कर्ज मंजूरी आणि वितरण प्रक्रिया पूर्ण करण्यापर्यंत कर्जदारास मदत करण्यासाठी समर्पित असलेल्या रिटेल बँकिंग/व्यावसायिक बँकिंग कर्ज मंजूरी आणि वितरण प्रक्रिया संघाचा भाग आहेत.

5. किंमत ठरवणे

- व्याज दर आणि इतर शुल्क कर्जाच्या करारामध्ये नमूद केलेल्या मंजूरी अटीनुसार असतील आणि करार अंमलात आणताना याची एक प्रत कर्जदारालाही दिली जाते
- कर्ज हे स्थिर/चल असू शकते. चल दर हे बँकेच्या बीपीएलआरसह संलग्न केले जातील
- फी/शुल्कातील वाढ आमच्या वेबसाईट/खाते विवरणपत्रे/ईमेल/एसएमएस/शाखांतील सूचना यांद्वारे नवीन शुल्क प्रभावी होण्यापूर्वी 30 दिवस आधी सूचित केले जाईल.
- पीएलआर संदर्भासाठी वेबसाईटवर उपलब्ध असेल आणि बदल झाल्यापासून सात दिवसांत अद्यतन केले जाईल.
- रु. 2 लाखांपर्यंतचे व्याज दर बीपीएलआरच्या पुढे जाणार नाहीत. सर्व कर्जांना संबंधित उत्पादन पोर्टफोलिओसाठीच्या बँकेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार दंडाचे व्याज लावले जाईल आणि प्रत्येक प्रकरणानुसार ठरवले जाणार नाही.
- चल दराची कर्जे आणि निश्चित दराची कर्जे यांच्या रु. 50 लाखांपर्यंतच्या पूर्वप्रदानास कोणत्याही पूर्वप्रदान दंडाविना परवानगी आहे जर स्वतःच्या मालकीच्या स्रोतांतून पूर्व-प्रदान केले असेल

6. सुरक्षा

बँकांद्वारे देऊ केल्या जाणाऱ्या सुविधांना, लागू होणाऱ्या प्राथमिक सुरक्षा आणि सांपार्श्विक सुरक्षेद्वारे (कोलॅटरल सिक्युरिटी) सुरक्षित केले जाईल. मूल्यमापन आणि स्वीकार्यता बँकेद्वारे वेळो वेळी निश्चित केलेल्या पत धोरणानुसार असेल. सुरक्षा म्हणून दिलेल्या सर्व मालमत्ता संपूर्णपणे विमाबद्ध केल्या जातील.

सांपाश्विकमुक्त कर्ज रु. 10 लाखांपर्यंतच्या मर्यादेसाठी: बँकेचे कर्ज कार्यक्रम आहेत, जे सांपाश्विकमुक्त पायावर रु. 10 लाखांपर्यंत लहान तिकिटांच्या अग्रिम रकमेची गरज भागवतात

7. वितरण

सर्व मंजूर शर्तीची पूर्तता केल्यानंतर 2 कार्यालयीन दिवसांत बँक एमएसईना कर्जाचे वितरण करेल.

8. वितरणोत्तर

a. **व्याज दरांतील बदल:** व्याज दरातील बदलाबाबत बँक खालीलपैकी

कोणत्याही पध्दतीने ग्राहकास सूचित करेल:

- लेखी पत्र
- शाखेमध्ये सूचना
- वेबसाईटवर सूचना

b. **विद्यमान खात्यांसाठी सेवा:**

- कर्जदाराचे खाते हस्तांतरित करण्याबाबत एक तर ग्राहकाकडून किंवा जी बँक / वित्तीय संस्था ते खाते आपल्या हाती घेते त्यांच्याकडून विनंती प्राप्त झाल्यानंतर दोन आठवड्यांत आमची संमती सूचित करू.
- कर्जाची परतफेड प्राप्त झाल्यावर त्वरीत आणि तुमच्या विरुद्ध आमच्याकडे कोणताही कायदेशीर अधिकार किंवा दावा असण्याच्या आधीन कोणत्याही परिस्थितीत एक आठवड्यात आम्ही सर्व सिक्युरिटीज मुक्त करू.
- रोखे आणि लेखा ऋण विवरणपत्राची नोंद झाल्यापासून 48 तासांच्या आत ग्राहकास आहरण क्षमता मंजूर करू.
- कर्ज दस्तऐवजामध्ये नमूद केल्यानुसार आवेष्टनाच्या प्रतीसह सर्व कर्ज दस्तऐवजाच्या प्रमाणित प्रती बँक प्रदान करेल.
- खेळत्या भांडवलांच्या सर्व खात्यांसाठी नियमितपणे बँक विवरणपत्र पाठवले जाईल. जेव्हाही लागू होत असेल तेव्हा, शक्यतो 2 महिन्यांच्या कालावधीमध्ये ग्राहकांनीही व्याजाच्या विवरणपत्रांची विनंती करावी.
- तुमची विनंती प्राप्त झाल्यानंतर प्राधान्याने करार/बटवडा प्रभाव.
- कोणताही पूर्वप्रदान दंड न लावता रु. 5 लाखांपर्यंत खेळत्या भांडवलाच्या पूर्व-प्रदानास परवानगी.

9. देखरेख करणे आणि योग्य व्यासंग

बँकेकडे पत सुविधा असलेली सर्व व्यावसायिक अस्तित्वे धोरणानुसार नियमित देखरेखीच्या आधीन असतील. यामध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश होतो, प्रशासकीय कार्यालयांना आणि उत्पादन सुविधांना भेटी, नियमितपणे साठ्याच्या विवरणपत्रांची मूल्यांकने आणि साठ्याची लेखापरीक्षणे, खात्यातील बदलांवर आणि जास्त आहरणे, धनादेश परत येणे, व्याज सेवा आणि ईएमआय सर्व्हिसिंग यांसारख्या इतर खाते संयोजन मापदंडांवर देखरेख करणे.

मागणीच्या पध्दतीतील बदलाची प्रमाणीकरणे तसेच बँकेच्या स्वतंत्र मूल्यांकनाच्या आधीन ग्राहकाच्या विनंतीनुसार किंवा स्वतःच्या अधिकारांमध्ये खेळत्या भांडवलातील बदलांचे मूल्यांकन करण्यासाठी वार्षिक पुनरावलोकनापूर्वी बँक मध्यावधी पुनरावलोकन सूचित करू शकते.

10. धोरणामध्ये सुधारणा

चालनात्मक लवचिकतेसाठी, धोरणातील कोणत्याही सुधारणांना एमसीसीद्वारे मान्यता दिली जाईल.

11. एमएसएमईडी अधिनियम 2006 चे सार

सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योगांना कर्ज देण्याच्या बँकांच्या अधिकारांना एमएसएमईडी अधिनियम 2006 चे मार्गदर्शन आहे.

द मायक्रो, स्मॉल अँड मिडियम एंडरप्रायजेस डेव्हलपमेंट (एमएसएमईडी) अधिनियम, 2006 हे तीनही क्षेत्रे समाविष्ट करणारा पहिला एकेरी सर्वसमावेशक कायदा आहे.

एमएसएमईडी अधिनियम 2006 अनुसार एमएसएमई क्षेत्राचे उत्पादन उद्योग आणि सेवा उद्योगामध्ये विस्तृतपणे वर्गीकरण केले गेले आहे.

- उत्पादन क्षेत्र उद्योग म्हणजे जो वस्तूचे उत्पादन, प्रक्रियण किंवा जोपासनेमध्ये सहभागी असतो. प्रकल्प आणि यंत्रसामग्रीतील गुंतवणूक (जमीन आणि इमारत वगळून मूळ किंमत आणि लघु उद्योग मंत्रालयाने आपल्या अधिसूचना क्र. एस.ओ. 1722(ई) दिनांकित 5.10.2006 परिशिष्ट 1 मध्ये विनिर्दिष्ट केलेले घटक) हा उत्पादन उद्योगाचे सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योगामध्ये वर्गीकरण करण्याचा निकष आहे.
- सेवा क्षेत्र उद्योग म्हणजे जो सेवा प्रदान करण्यात किंवा देण्यात समाविष्ट आहे. उपकरणांतील गुंतवणूक (जमीन आणि इमारत व फर्निचर, फिटिंग्ज आणि दिल्या जाणाऱ्या सेवेशी थेट संबंधित नसलेले इतर घटक वगळून मूळ किंमत किंवा एमएसएमईडी अधिनियम 2006 अंतर्गत सूचित केल्यानुसार) हा सेवा उद्योगाचे सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योगामध्ये वर्गीकरण करण्याचा निकष आहे. सेवा क्षेत्र उद्योगांमध्ये लहान रस्ते आणि जल परिवहन चालक, लहान व्यवसाय, व्यावसायिक आणि स्वयं रोजगार व्यक्ती, किरकोळ व्यापारी आणि इतर सर्व सेवा उद्योगांचा समावेश होतो. प्राधान्यीकृत क्षेत्रांतर्गत हिशोबाच्या उद्देशासाठी सूक्ष्म आणि लहान उद्योगांना बँकेने दिलेल्या कर्जामध्ये प्राधान्य क्षेत्र आगाऊ रकमा, मध्यम उद्योगांना दिलेल्या आगाऊ रकमांचा समावेश केला जाणार नाही.

सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योगामध्ये वर्गीकरण करण्यासाठी गुंतवणूक कमाल मर्यादा खालील तक्त्यामध्ये प्रतिबिंबित होते:

वर्गीकरण	उत्पादन क्षेत्र (पी आणि एममधील गुंतवणूक)	सेवा क्षेत्र (उपकरण गुंतवणूक)
सूक्ष्म उद्योग	रु 25.00 लाखांपर्यंत	रु 10.00 लाखांपर्यंत

लघु उद्योग	रु Rs 25.00 लाख ते रु 5.00 कोटी.	रु 10.00 लाख ते रु 2.00 कोटी
मध्यम उद्योग	रु 5.00 लाख ते रु 10.00 कोटी	रु 2.00 लाख ते रु 5.00 कोटी

खालील उपक्रमही सेवा उद्योगांमध्ये येतात:

- व्यवस्थापन सेवांसह सल्ला सेवा
- जोखिम आणि विमा व्यवस्थापनामध्ये संमिश्र ब्रोकर सेवा
- पॉलिसी धारकांच्या वैद्यकीय विमा दाव्यांसाठी त्रयस्थ पक्ष प्रशासक (टीपीए) सेवा
- बियाणे प्रतवारी सेवा
- प्रशिक्षण व उबवण केंद्र
- शैक्षणिक संस्था
- प्रशिक्षण संस्था
- किरकोळ व्यापार
- कायद्याचा सराव अर्थात कायदेशीर सेवा
- वैद्यकीय साधनांमध्ये व्यापार (नवीन)
- प्लेसमेंट आणि व्यवस्थापन सल्ला सेवा
- जाहिरात संस्था आणि प्रशिक्षण केंद्रे